

ни тенденции. Полемиката, която пламва в София при първата постановка е всъщност началото на големия спор за правото на съществуване и съдържанието на българския национален музикален стил, разгорял се бурно на следната година около операта на Любомир Пипков „Янините девет братя“. Реакционните буржоазни кръгове не са имали никакъв интерес от толкова ярка и пълна изява на душевната енергия на българина, както я чувствава и разбира Владигеров и всячески са се стремили да омаловажат неговото постижение, Композиторът с достойнство защитава своето дело, много добре знаейки стойността му. Направеното в двата големи славянски културни центъра го удовлетворява в определена насока, но заветната му мечта си остава бъдещето: операта да прозвучи пред една широка, демократична, национална и отзивчива аудитория на оригиналния български език и да събуди трепет и възторг и преклонение пред романтиката на героичното минало. Ясно е, че това време е възможно само в нашата епоха, макар че възраждането на „Цар Калоян“ трябваше да се чака твърде дълго. От 1962 г. гравдиозното произведение отново влезе в нашия живот, будейки силни чувства и размисли, преодолявайки предубеждения и представяйки цялото българско музикално-сценично творчество в нова светлина.

Един от най-важните моменти от българската средновековна история—плениването на латинския император Балдуин от третия владетел на Асеновата династия Калоян (1197—1207) и по-нататъшната му съдба, предаден в един роман от известната писателка Фани Попова—Мутафова и превърнат в либрето от големия поет—лирик Николай Лилиев, бива обхванат от композитора в два едри плава—като лична драма и като народностна психология. В центъра безспорно стои царят-пълководец и дипломат не случайно подписвал се в писмата си до римския папа с титула „Император на българите“. Конфликтът между него, пленникът и жена му е сложен, многостранен и в разкриването му има много от основния принцип от епохата на романтизма—„изключителни герои при изключителни обстоятелства“. Животът твърде често потвърждава неговата реалност.

За Владигеров работата на композитора не завършва с последната тактова черта на партитурата. Втори и трети версии на известни произведения, които практически не можем да отличим от оригинала (напр. Рапсодия „Вардар“) говорят не само за будна, но и уникална по своето естество творческа мисъл—как дадена творба може и трябва да намери възможно най-пълнен отзвук у слушателите. От тази гледна точка очевидно следва да се прецени редакцията на операта, предложена за русенската постановка, в която бе въведено ново действащо лице, освобождаващо българската царица от ролята ѝ на отрицателен персонаж.

Едностранично някои считат Владигеров предимно за инструментален композитор, но „Цар Калоян“ ще им открие грамадният ръст на универсалния майстор. А онези, които познават операта, при всеки досег с нея ще откриват нови красоти: такава е съдбата на голямото изкуство.

Съдбата на големия творец... Необикновен е този живот изпълнен с труд и усилие и безкрайна преданост и любов към хората! Кога е могъл Панчо Владигеров да напише толкова много произведения? И да достигне така всеобхватно българския дух? Да бъде най-големият учител на българските музиканти? Как е създадена Рапсодия „Вардар“ и как